

Marinela ȚEPUȘ

Un „Hamlet” de doi bani

În momentul când domnul Emil Boroghină, directorul Festivalului „Shakespeare”, a anunțat că ediția din acest an va fi în exclusivitate dedicată lui... *Hamlet*, m-am gândit că ar putea fi destul de plictisitor să vedem doar variante ale aceleiași piese, oricum (foarte) cunoscută. Nu mi-am închipuit că voi merge până la Craiova pentru a vedea *Hamlet*-ul regizat de **Thomas Ostermeier** la „Schaubühne” din Berlin, după ce-l văzusem deja la București. Revăzându-l, nu mi-am închipuit că mă va impresiona mai mult decât prima dată.

Spectacolul a stârnit multe discuții. Acceptat de unii fără rezervă, contestat de alții... tot fără rezerve. Cu siguranță, fiecare ar putea aduce suficiente argumente pentru a-și susține punctul de vedere. În acest peisaj, mărturisesc deschis că mă număr printre aceia care au fost profund impresionați de această viziune, neconvențională, asupra dramei hamletiene. Îmi este imposibil să spun, pur și simplu, că spectacolul „mi-a plăcut”. Căci m-a copleșit. Prin viziune, dar și prin rigoarea cu care Ostermeier reușește să-și pună viziunea în scenă. Prin precizia pe care o imprimă interpretării actorilor, chiar și atunci când este vorba de improvizație. Desigur, i s-ar putea reproșa regizorului că a tăiat vârtos din text. Dar trebuie să recunoaștem că acest lucru era greu de evitat, dacă și-a propus să-l demitizeze radical pe *Hamlet* și să-l aducă în cea mai banală realitate a zilelor noastre. I s-ar mai putea reproșa cinismul cu care a deconstruit un personaj, al altor vremuri, pentru a-l reconstrui după falsele modele ale vremurilor noastre. Și i s-ar mai putea reproșa mizantropia. Și încă altele. Dar nu i se poate contesta inteligența, scrupulozitatea cu care-și urmărește ideile și talentul cu care le exprimă scenic.

Ostermeier a creat un Hamlet atipic, cu o dimensiune filosofică minoră, comparativ cu cea pe care i-au conferit-o, peste timp, istoricii, filosofii, regizorii, actorii, ba chiar și publicul. Așa cum, probabil, Shakespeare a creat un erou al timpului său, Ostermeier a realizat un *antierou* al timpului nostru.

La început avem de-a face cu un Hamlet lipsit de consistență. Poate (și) pentru a ne lăsa timp să ne familiarizăm cu decorul, sau poate pentru a descoperi sensurile metaforice ale scenografiei. Întreaga acțiune se petrece între două repere: ospățul și înmormântarea. Masa la care se petrece ospățul de parastas este vecină cu groapa de înmormântare. Adesea, aceasta se oprește, fizic, pe marginea gropii, gata parcă să se prăvălească înăuntru. O parabolă scenică expresivă, care ne reamintește că viața se scufundă neconținut în moarte. Apoi masa glisează încet, astfel încât groapa rămâne, obsesiv, în prim-plan, în vreme ce nunta se desfășoară pe fundal, în spatele unei cortine de mărgelile metalice. Iar Hamlet filmează întreaga petrecere, așa cum se filmează toate nunțile din zilele noastre. Imaginile supradimensionează grotesc viciile omenești. Perdeaua din mărgelile metalice, aurii, nu ascunde, ci dezvăluie putreziciunea. Pe masă se află diverse obiecte, toate cumpărate de la supermarket: tacâmuri, farfurii și pahare de plastic, cutii de bere și de lapte etc.

Reprezentăția începe cu celebra replică „*A fi sau a nu fi*”. În timpul monologului, chipul lui Hamlet apare, supradimensionat, pe cortina din mărgelile. Imaginea întârzie îndelung pe ochii actorului, de o tulburătoare inocență. Brusca, centrul atenției se mută în preajma gropii, unde un biet gropar se luptă îndelung, biciuit de ploaie, cu sicriul în care presupunem că se află trupul ucis al bătrânului rege. E o luptă grotescă, groparul călărește sicriul, cade sub el, îl întoarce pe toate părțile, de parcă acesta nu s-ar lăsa înghițit de pământ. O scenă în care ploaia – simbol al spălării păcatelor sau al tristeții

Lars EIDINGER. *Hamlet* de W. Shakespeare.
Regia Thomas Ostermeier.
(Teatrul Schaubühne din Berlin)

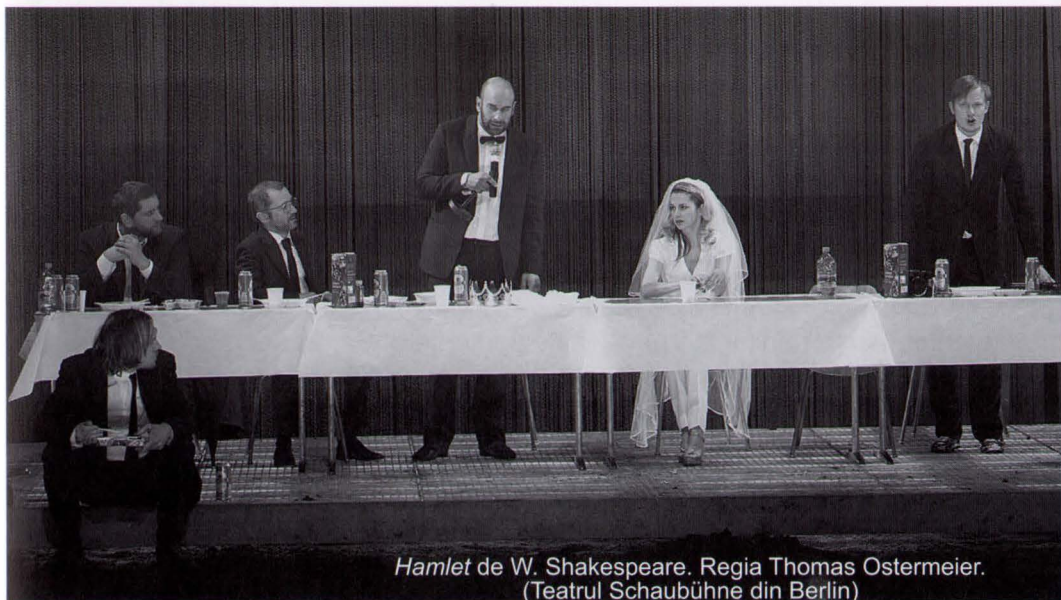
mortului de a fi părăsit lumea noastră – vine dintr-un meschin furtun de udat grădina. Pământul afânat și masa ospățului ne (re)amintesc faptul că abia de-a fost înmormântat un rege, și fratele său i-a luat coroana și nevasta (nu neapărat în această ordine). În mod straniu, acest pământ nu se lipește de haine și nu se transformă în noroi cu toată apa pe care o înghite. Rămâne etern afânat peste sicriu. În tot acest timp, mai marii statului asistă, sub umbrele generoase, așteptând însă cu nerăbdare momentul întoarcerii la festinul nunții. Numai Hamlet și Groparul sunt ceva mai aproape de momentul înmormântării și, în orice caz, mai vii. Hamlet își pune sacoul pe cap, stând acolo zgribulit și (fals) absent, până la finalul ceremoniei de înmormântare.

După *Hamlet* frumoși, candidi sau romantici, interpretul acestui Hamlet este o apariție insignifiantă, un tip grăsuț și cu un pic de chelie – nimic din ce-am fi așteptat – care, pe deasupra, la început, joacă monoton, într-un (probabil) regizat contrast cu marile performanțe actoricești pe care le-a prilejuit interpretarea rolului de-a lungul timpului. Demitizarea personajului pare că alunecă în demitizarea actorului însuși! Fiecare gest, fiecare grimasă dezvăluie tare și frustrări vechi, pe care prințul le-a adunat de-a lungul timpului. Ca urmare, toată filosofia înaltă, despre care s-au scris atâtea pagini, devine doar o biată revoltă a unui biet ratat. Nu e sigur că acest Hamlet dorește răzbunare pentru moartea tatălui său, un rege aflat spre apusul vieții, și pe care, la urma urmei, otrava strecurată în ureche pe când moțăia în grădină l-a scăpat de penibilul senilității și de neputințele bătrâneții. Acest Hamlet este bântuit mai degrabă de fantoma frustrărilor sale, decât de cea a tatălui său. El dorește răzbunare mai mult pentru sine însuși decât pentru părintele ucis. Dorește mai mult să-i umilească pe cei frumoși și puternici din jurul său, decât să-i ucidă pe cei vinovați de crimă.

Această lume – în care totul pare transformat în ceva pe dos față de universul hamletian – este logic întregită de Ostermeier cu încă o transformare, în egală măsură demitizantă, dar nu mai puțin devastatoare. E vorba de transformarea *Reginei* în *Ofelia* – și invers. Este momentul în care ne dăm seama care e cheia spectacolului. Povestea unei drame interioare de trei parale! Ofelia și Regina (în definitiv, toate femeile) sunt doar niște (pardon!) curve pentru misoginul/mizantropul Hamlet. Diferența dintre Ofelia și Regină rămâne aceea că pe Ofelia o poate avea oricând (și asta îl face să nu o mai dorească deloc), în vreme ce Regina este mereu a altuia (mai puternic și mai dibaci decât el în a suci mintea *scurtă* a femeii). Actrița Judith Rosmair, interpretează cu dezinvoltură cele două personaje, după cum Claudius și fantoma regelui dispărut sunt interpretați de același actor (Urs Jucker), cu transformarea la vedere a unuia în altul. Pentru că sunt frați, seamănă mult (doar că unul posedă păr, iar altul o chelie de toată frumusețea). Viciile și minciuna sunt general-valabile. Polonius este unicul personaj mărunțel, sugerând un trepăduș oarecare, dar un supus poate trage sforile mai ușor cu cât pare mai umil, nu-i așa? Dovadă că nu ezită să încerce cum i-ar sta cu coroana pe cap. Aceasta, simbol transparent al puterii, este purtată de colo-colo (cam cum vedem că se întâmplă în zilele noastre): când îngropată lângă regele ucis, când așezată și stingheră pe mormânt, când aruncată dintr-un loc în altul sau de pe o căpățână pe alta, dar căpătând înțeleșuri inedite – pentru că stă cu susul în jos – pe capul *acestui* Hamlet, interpretat magistral de Lars Eidinger. Un Hamlet bufon, un Hamlet care încearcă să schimbe radical lumea din jurul său, întorcând-o pe dos, un Hamlet neputincios și ridicol în încercarea sa de a pune oglinda în fața lumii, când el însuși este una dintre scursurile acesteia.

Iar microfonul pe care Claudius îl manevrează în exces, constituie și el un simbol, probabil al penisului cu care acesta judecă și dă verdicte... Dar este și instrumentul manipulării excesive din zilele noastre.

Hamlet de W. Shakespeare. Regia Thomas Ostermeier.
(Teatrul Schaubühne din Berlin)

Pe lângă ansamblul sonor elaborat cu grijă, în spectacol se cântă mult *live*. Melodii cunoscute din repertoriul contemporan. La același microfon pe care-l folosesc toți, și care trece febril din mână în mână, asemenea coroanei, care trece de pe un cap pe altul. Or fi dispărut coroanele în vremea noastră, dar lupta pentru putere va dura cât lumea. Nou este doar faptul că deținătorii acesteia sunt acum total dependenți de „microfon”, cel mai puternic instrument cu ajutorul căruia mai marii zilelor noastre manipulează masele.

Ostermeier distruge o lume imaginară, (re)creând o alta care seamănă izbitor cu lumea noastră cea de toate zilele. Ne revoltă dispariția filosofiei romantice sub un maldăr de obiecte din plastic, sub chipurile strâmbe, preocupate doar să înfulece tot ceea ce se găsește pe masă (aceeași pentru pomană și pentru nuntă)? Ne dezgustă etalarea tarelor umane care ne asaltează zilnic (frustrare, invidie, răzbunare, instincte primare etc.)? Ne înfioară spectrul puterii și, mai ales, ceea ce pot face semenii noștri pentru a se apropia de aceasta? Dacă da, viziunea lui Ostermeier este legitimă.

Se râde mult la acest *Hamlet*. Dar nu cu bucurie, mai degrabă cu sarcasm. Publicul este adesea implicat, dar e de presupus că pentru a i se pune în față o oglindă, nu pentru a fi distrat. Este un spectacol în care banalitatea este ridicată la rang de absolut. Nimic nu reușește nimănui. Nici nebunia lui Hamlet nu este autentică. Și nici prefăcătoră... Actorii se comportă, cu toții, impecabil în acest demers. Interpretul lui Hamlet se transformă de la o clipă la alta, trecând prin tot felul de ipostaze. De la insignifiantul personaj de la început, la falsa regină din scena „cursei cu șoareci” și, apoi, la frustratul dornic de răzbunare dinspre final. Joacă nebunia până când aceasta pare a-l cuprinde cu totul. Judith Rosmair joacă un rol tragicomic când este *Ofelia* (labilă, sfielnică) și unul pervers, cu accente grotești ca *Regină*. În *Claudius*, Urs Jucker este diabolic, sarcastic, pe când în *Fantoma* regelui joacă rolul unui om înspăimântat de senilitate și de neputința bătrâneții. Cu numai șase actori, Ostermeier construiește lumea unui alt fel de Hamlet, dezorientat, confuz, fără idealuri, fără viitor.

Un Hamlet de doi bani dintr-o lume de trei parale!